

TÓTH IMRE

**KÉT /
ANSCHLUSS
/ KÖZÖTT**

**Nyugat-Magyarország
és Burgenland
Wilsontól Hitlerig**

KRONOSZ KIADÓ

Tóth Imre

Két Anschluss között

TÓTH IMRE

KÉT /
ANSCHLUSS
/ KÖZÖTT

Nyugat-Magyarország és Burgenland
Wilsontól Hitlerig

Kronosz Kiadó
Pécs, 2020

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2020-ban megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-62-2

Lektorálta:
Fiziker Róbert és Gyarmati György

Olvasószerkesztő:
Bellus Ibolya

A mutatókat készítette:
Erőss Zsolt

Az összefoglalót fordította:
Petrás Éva

A borítót tervezte:
Tóth Tamás Richárd és Besseney Bertalan

A helységnévtár Jankó Ferenc munkája alapján készült.

© Tóth Imre
© Kronosz Könyvkiadó Kft.

TARTALOM

BEVEZETÉS	9
EGY BIRODALOM VÉGE	15
Kell-e Európának Ausztria–Magyarország?	15
Németausztria születése	20
Az állam, amely nem akart létezni. Az Anschluss-gondolat	32
A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI KÉRDÉS AZ OSZTRÁK BÉKEKÖTÉSIG	39
A korai előzmények	39
A korridor	48
A probléma előkerül	51
Burgenland az inkubátorban	58
A döntés	67
A kétoldalú tárgyalások esélye	75
Mellékszálak és fővonalak	83
AZ ELSŐ MAGYAR BÉKEREVÍZIÓ – 1921	89
Az életre kelt külpolitika	89
Spontán (?) felkelés a határon	99
Útban Velence felé. Közvetítők, szemlélők és közvetítettek	117
Megállapodás Velencében	123
Egy elpuskázott trónszerzés és a soproni kérdés	131
NÉPSZAVAZÁS SOPRONBAN	137
Az előkészületek	137
A nép szavaz. A nép dönt?	147
Érdem, szerep és felelősség	161

BURGENLAND AZ OSZTRÁK SZÖVETSÉGI ÁLLAMBAN	169
Zavar a keresztelőn. Burgenland vagy nem Burgenland?	169
Államszerkezeti és államjogi kérdések a születés körül	174
A működés pillérei. Közigazgatás és politikai rendszer	177
A MAGYAR KISEBBSÉG BURGENLANDBAN 1921 UTÁN	187
A törvények oltalmában? Kisebbségvédelem és magyarság Ausztriában	187
A korlátok. A magyarság társadalmi és politikai szerveződése	193
NYUGVÓPONTON? BURGENLAND ÉS AZ OSZTRÁK–MAGYAR VISZONY 1921 UTÁN	203
A környezet. A kisállamok esélyei	203
A véglegesség ténye. A felül lévők egyezsége	207
Összhangban. Budapest–Bécs és a megnyugvás útja	215
A változtatás szándéka. A radikális magyar jobboldal és a „második felkelés”	225
Az ideiglenesség érzete. Helyben kavargó indulatok	233
Szemben. Sérelmek a határ mentén	240
VÁLSÁGBAN	249
Nyugat-Magyarországon... ..	249
...és Burgenlandban	259
Civitas fidelissima. Gondolkodás, közbeszéd és élet a népszavazás után	264
Terra germanissima? A vörös-arany-fekete	272
REVÍZIÓ NYUGAT FELÉ? (1927–1928)	279
Külpolitika, revízió, Burgenland	279
Az irredenta forrásvidéke. A Rothermere-akció	283
Árnyékban. A Schattendorf-krízis visszhangjai a kétoldalú kapcsolatokban	290
Tagadó módban. Nyilatkozatok a határ garanciáiról	294
Kívülről. Mussolini és a nyugati magyar határok	300
Kívülről? Burgenland német szemmel	302
Útban. Egy nem kívánt előadókörút	315

VÁLTOZÁSOK KORA. AZ 1930-AS ÉVEK	319
Burgenland a harmincas évek diplomáciai kapcsolataiban	319
Hivatásrend és vezérség. Ausztria és Magyarország új utakon	331
Németország és Nyugat-Magyarország Hitler hatalomra jutása után	348
Az Anschluss árnyékában	354
A bekebelezés	362
A vég	371
Sopron veszélyben?	376
A soproni németek 1938 után	387
Lakosságcsere-koncepciók	390
 A FORRÓ HÁBORÚBÓL HIDEGHÁBORÚBA. EPILÓGUS	 399
 FÜGGELÉK	 409
Kronológia	409
A Dunántúl nyugati része és Alsó-Ausztria/Steiermark helységnevei	415
 FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM	 423
Levéltári források	423
Forrásgyűjtemények	425
Sajtó	426
Internetes források	427
Emlékiratok, naplók, korabeli nyomtatott források	427
Szakirodalom	429
 KÉPEK JEGYZÉKE	 443
SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA	455
TELEPÜLÉSNEVEK, FÖLDRAJZI NEVEK, KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK	
ÉS TÖRTÉNETI RÉGIÓK EGYESÍTETT MUTATÓJA	461
SUMMARY	467

A saint-germaini békére emlékeztető osztrák határkő

BEVEZETÉS

„Na igen..., nem volt kellemes Saint-Germain-ben, noha az előszoba, ahol több mint egy órát vára­koztattak bennünket, szép empire stílusú volt, amit nagyon megcsodáltam. Végre kinyílt az ajtó, és a tárgyalóteremben találtuk magunkat. Hosszú asztal körül ott ültek a győztesek: Clemenceau roppant ősz fejével és roz­márbajszával, Lloyd George fátermörderjében¹ és az olasz Orlando. Nekünk állnunk kellett. Egy diplomata egyenruhába öltözött fiatalember hozzám fordult és átnyújtott egy dokumentumot. A békeszerződés volt az. Pontosabban szólva a békediktátum. Elolvastam a német változatot. A Szudéta-vidék a frissen létrejött Csehszlovákiához került, a Brenneren túli területek Olaszországnak jutottak. Nem vagyok szentimentális, de elhomályosodott a szemem. A teremben feszült csend volt, amikor előhúztam egy térképet a táskámból. Rámutattam arra a keskeny sávra, amely Magyarország nyugati határánál húzódott. Előadtam, hogy a területet túlnyomórészt németek lakják, és utaltam Wilson 14 pontjára a népek önrendelkezési jogáról. A nagyok hallgattak. Clemenceau valamivel nagyobb odafigyeléssel állt, miközben Lloyd George álmos hangon néhány szót váltott a titkárával. Mit tudtak ezek az emberek Közép-Európa földrajzáról?! Amikor a mondandómat befejeztem, Clemenceau a mögötte álló férfihoz fordult. Beneš volt az. Megrántotta a vállát, de nem látszott elutasítónak velünk szemben. »Bon« – mondta Clemenceau, mire Lloyd George szemmel láthatóan felélénkül és egyetértőleg bólintott. Az olasz ugyancsak jóváhagyóan biccentett. A területsávot Ausztriának ítélték [...] Montecuccolira, a császár tábornokára gondoltam, akit a törökök felett aratott győzelmét követően a világ minden részén a nagy stratégiaként ünnepeltek. »Sors bona nihil aliud«. Szerencse, semmi más. De egy érzés mégis megragadt bennem: Ausztria mégsem veszítette el teljesen a háborút.”

¹ Vtermörder = „apagyilkos”. A nyakat elszorító magas inggallér.

A fenti szavak a burgenlandi szociáldemokraták 1927. évi pártnapjának estéjén hangoztak el beszélgetés közben Karl Renner egykori kancellár szájából, aki drámai színekkel ecsetelte a tartomány megszerzésének körülményeit a ráfüggesztett tekintetek gyűrűjében.²

Ausztria, pontosabban szólva Ausztria-Magyarország természetesen teljesen elveszítette a háborút. A vereséggel megbukott az a dinasztikus rendszer is, amely az előző évszázadok alatt világhatalommá növesztette az egykor szerény őrgórfaságot. Ami a békekötést illeti, Saint-Germain kevés jót hozott az osztrákoknak, amit igen, az valóban egy viszonylag keskeny területsáv, amelyről Magyarországnak le kellett lemondania a javukra. Ám még ennek sem örülhettek önfeledten, mert Sopronból és környékéről visszaparancsolták őket anélkül, hogy azt a valóságban akár csak egy percig is sajátjuknak mondhatták volna. A két vesztes területvitájában inkább volt helyzetfelismerés és helyzetkihasználás kérdése kedvező megoldást kimódolni, mint győztes (mellékgyőztes) és vesztes (mellékvesztes) között. Ausztriának hatásos érvei voltak, és azokat jól fel is használta, mielőtt a Párizs melletti palotákban a békeokmányokat a delegációk orra alá dugták. Magyarországnak ezzel egyidejűleg az is alig adatott meg, hogy a sajátjait kifejezésre juttassa. Egy bizonytalan korrekció – népszavazással legitimált békerevízió – feltételei Magyarország számára csak hónapok múlva kezdtek összeállni úgy, hogy fordulat és tartós változás kerekedjen belőlük. Sorra véve a legfontosabb összetevőket, külön is érdemes kiemelni a terület aránylag csekély jelentőségét, annak magyar birtokban tartását a háború végén, a rivális területszerző ugyancsak csekély nemzetközi súlyát, belső gyengeségét, valamint (ezektől nem függetlenül) a döntési helyzetben lévő nagyhatalmak megcsappant beavatkozási hajlandóságát.

A konfliktusos periódust követően Ausztria Magyarország legfontosabb gazdasági partnere lett, és a vele kialakított kapcsolatok minden más szomszédos országhoz fűződő viszonynál kedvezőbben alakultak. Ennek dacára a kérdésben közvetlenül érintett területek lakossága, elöljáróságai, sajtója élénken őrizte emlékezetében az egykori vitákat, és folytonosan napirenden is tartotta azokat. A határ környékén történtek finoman szólva nem mindig haladtak együtt a kormányzati törekvésekkel. Azok a diplomáciai, illetve a gazdasági kapcsolatoknak rendelődtek alá, és az esetek többségében csillapítani igyekeztek az időről időre kiéleződött feszültségeket. Mindezeknek aztán az lett a következménye, hogy a nemzetközi, az országos és a helyi politika céljai olykor egymástól eltérő irányba mutattak a nyugat-magyarországi kérdést illetően.

² BERCEZELLER-LESER 1975, 169.

A Magyarország és Ausztria határterületeit érintő vita más tekintetben is többretegű volt. A területi rendezések – bár mindkét fél számára hoztak bizonyos sikereket – mindkét ország számára érzékeny veszteségeket okoztak. Magyarország integritásának elvesztéséért kárhoztatta a saint-germaini és a trianoni békerendezést. Az elvesztett nyugati országrészek visszaszerzésének vágya része maradt a magyar irredentának akkor is, ha nem vetekedhetett a többi elcsatolt terület kapcsán megfogalmazott revíziós célokkal. Ausztria ugyanakkor kudarcként élte meg az 1921-es év történéseit, elsősorban a Sopronban és környékén tartott népszavazás számukra kedvezőtlen eredménye miatt. Az elégedetlenséget csak részben táplálták presztízssérelmek. A burgenlandi területmegosztásról is el lehet mondani, hogy igazából egyik félnek sem kedvezett. A 358 km hosszú új államhatár körülbelül 70 százalékban mesterséges osztóvonal volt, amely nem követhette a természetes választvonalakat – mivel ilyenek (mint máshol a Duna, Ipoly vagy a Dráva) a kijelölt térségben nem is léteztek –, és nem igazodott a korábban kialakult, racionális munkamegosztás kereteihez sem. A kijelölt határ az etnikai elveket sem követte teljesen, hiszen Burgenlandban is maradt – ha nem is nagyszámú (az 1923-as osztrák népszámlálás adatai³ szerint mintegy 15 000 főnyi) – magyarság, Magyarország nyugati határszélén, és főképp a városok társadalmában pedig továbbra is meghatározó maradt a németek száma és szerepe. Bár a megosztás a többi határhoz képest a legkedvezőbbben alakult, mindkét ország politikusa és lakója joggal fogalmazhatott meg nemzetiségi, kulturális, sőt területi igényeket a másik féllel szemben, és adhatott hangot vélt vagy valós sérelmeinek.

A probléma jelentősen átalakult Ausztria 1938-as német megszállását követően. A német politikusok, katonák és tisztviselők is sok egymásnak ellentmondó gondolatot rögzítettek az aktákban, melyek gyakran keringtek a náci birodalom bonyolult működési mechanizmusa és döntési szintjei között.

A későbbi Burgenland születése – noha Ausztria legfiatalabb tartományának létrejöttéről beszélünk – nem önmagában álló keletkezéstörténet. A folyamat jogilag és történetileg is párhuzamosan zajlott az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával, Németausztria⁴ születésével és az államutódlás kérdésének rendezésével.

³ Az 1910. és 1920. évi magyar népszámlálás során 26 225, illetve 24 867 magyar anyanyelvű lakost rögzítettek a későbbi Burgenland 227 településén. Az 1923-ban rendezett osztrák népszámláláskor 15 254 fő vallotta magát magyar anyanyelvűnek. Lásd ÉGER 1993. 46., illetve LŐRKÖS 2000. 371., 107. táblázat.

⁴ A korabeli dokumentumokban (pl. az ideiglenes nemzetgyűlés 1919-es jegyzőkönyveiben) a „Deutschösterreich” írásmód a jellemző, ennek megfelelően használom a kötetben következetesen a „Németausztria” írásmódot.

Az önálló németausztriai köztársaság és Burgenland konstitucionálása – minden feszültség, területi vita és küzdelem ellenére – viszonylag békés körülmények között zajlott le 1918 októberében és azt követően. Ami ezek előzményeit illeti, az elején le kell szögeznünk: az Osztrák–Magyar Monarchia nemzeti-nacionalista erői, bár természetesen e területsáv etnikai jellegén, stratégiai helyzetén és hovatarozásán is polemizáltak, ezt sokkal kevésbé tették hevesen, mint mások a Kárpát-medence egyéb, több nemzetiség által lakott területei kapcsán. A Bécs és Graz szomszédságában élő németiség jogkiterjesztésért folytatott küzdelme a 19–20. század fordulóján és azt megelőzően is jóval szolidabb volt, mint a Temesközben, Baranyában, vagy a magyar fővárosban és annak környékén. A kérdés területcserék formájában, és különféle birodalmi reformok föderalisztikus jellegű átalakítási terveiben merült fel, szemben azzal a szeparatizmussal, mely magától értedődően inkább a Monarchia peremterületein volt jellemző. A társországok által fenntartott állam centrumában az elszakadási ambíciók a dualista konstrukció idején hasztalannak és logikátlanak számítottak, és erre vonatkozó törekvések nem is mutatkoztak. Ez lehet az oka annak, hogy az első világháború idején a térségre vonatkozó igények osztrák, illetve német-osztrák körök részéről nem fogalmazódtak újra, mivel ezek az Osztrák–Magyar Monarchia háborús erőfeszítéseit jelentősen gyengítették volna. A német (nyelvi-kulturális) nacionalizmus mellett azonban felbukkantak olyan – elsősorban szláv (cseh) indíttatású – stratégiai elképzelések, amelyek a térség státuszát a háború kapcsán is komolyan érintették. Mindent egybevetve könnyen belátható, hogy a nagyvilágban és helyben szimultán zajlott köztörténeti, gazdaság-, társadalom- és kultúrtörténeti események, illetve folyamatok, valamint ezek egymásra hatása nem akkor ért el a kiritikus pontra, még kevésbé akkor vált helyi történeti korszakhatárrá, amikor a Nagy Háború katonák százezreire egyenruhát kényszerített, még csak nem is a világháború éveit alatt, hanem amikor a Padova utáni össznemzeti és összbirodalmi megrázkódtatás a térség határait is elérte.

A háborús végkifejlet formálta politikai realitássá a nyugati magyar területek Ausztriához csatolását, melyet ugyanúgy Anschlussnak hívtak, mint Ausztria és Németország 1938-as offenzív egyesítését. A könyv nagyjából ebben az időkeretben tárgyalja a kérdést, erre mutat a címe is. A hitleri Anschluss-szal nemcsak Ausztria, hanem rövidesen Burgenland is megszűnt létezni, látszólag a probléma is eltűnt, de nem a történelem süllyesztőjébe, csak raktárába került, hogy aztán 1945 után ismét felbukkanjon néhány pillanatra, majd végleg köddé váljon. Különösen 1919 és 1921 között volt sűrű bozót a burgenlandi–soproni ügy körül, amellyel kapcsolatban – mint annyi más kérdés apropóján – számtalan kétely fogalmazódott meg, és egy sor téveszme is rögzült. Vannak közöttük elgondolkodtatók és nehezen komolyan

vehetőik egyaránt. A legismertebbé a soproni népszavazási csalás históriája vált, de akadt más, egészen elképesztő interpretáció is. Az egyik szerint a nyugat-magyarországi felkelést egy magyar filatelistá robbantotta ki, aki másfél millió koronával támogatta a „bandák” akcióját, cserébe azért, hogy a meghódított területen saját bélyegkibocsátásba kezdhesen. A terv olyan jól sikerült, hogy a felkelés bele is bukott, tudniillik a vezérek inkább a levélbélyegre vonatkozó utasításokkal foglalták el magukat, mintsem a vállalkozás katonai biztosításával.⁵ Ennél fontosabb és jelentőségtejeljesebb az értetlenség amiatt, hogy miként gyarapítottak területtel vesztes országot egy másik vesztes kárára. A fabulák, hamis állítások cáfolatára, a rosszul elhelyezett hangsúlyok, a retorikai sekélyesség és egydimenziós látásmód kiegyenlítésének szándékával írtam e könyvet, amely megpróbálja különböző nézőpontok „beemelésével” a multikauzalitást figyelembe véve, amennyire csak lehet, összefüggő egészként elbeszélni a sokszor kacskaringós történetet.

Elképzelni is nehéz, milyen ámulatot keltett az otthoniakban, amikor a rég halottnak hitt ácslegény, Gludovác Lajos 11 év oroszországi fogság és tengersok kalandos élmény után egy szép napon betoppant az egykori házába.⁶ Azt sem könnyű azonban elgondolni, hogy a meghatottság mellett mit érezhetett ő maga, amikor szülőfaluját egy másik ország, korábban nem létezett, ismeretlen nevű tartományában találta. Minden, ami addig volt, megváltozott, fenekestül fordult fel a világ, benne a korábban oly békés osztrák-magyar határtérség. Erről a világról, a régi elmúlásáról, az új születéséről, kórságairól és regenerálódásáról tájékozódhat az Olvasó a következő fejezetekben.

⁵ A berlini *Deutsche Allgemeine Zeitung* cikkét a *8 Órai Újság* idézte 1925. szeptember 9-i számában.

⁶ *8 Órai Újság*, 1925. május 7.

*Az első osztrák köztársaság megalapítása.
Felvonulás a parlament előtt, 1918. november*

SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA

- Ádám T. István 342, 358
Adler, Viktor 25, 35
Albert Miksa 388
Allizé, Henri 84
Ambrózy Lajos 278, 293, 295–299, 301,
323, 324, 329
Andrássy Gyula, ifj. 243
Apor Gábor 329, 346
Apponyi Albert 79, 84, 94, 118, 289, 305,
306
Atkins 84, 85
- Baar-Barenfels, Eduard 360
Bach, Alexander 178
Bajcsy-Zsilinszky Endre 109, 362
Bakách-Bessenyei György 367
Balfour, Arthur 62
Bánffy Miklós 67, 76, 97, 98, 101, 102,
103, 110, 111, 120, 123, 126, 161–165,
227, 229, 236, 238
Banse, Ewald 362
Barcza György 206, 207, 252
Bartha Károly 377, 379
Basch, Franz 387, 399
Batthyány család 193, 254
Bauer, Max 231
Bauer, Otto 35–37, 52, 66, 184
Becht Rezső 138
Beer, Ernst Friedrich 46, 69
Benedek, XV. pápa 86
Beneš, Edvard 9, 50, 61, 69, 83, 111, 120,
121, 131, 134, 220
Berczeller, Richard 46, 161
- Berger-Waldenegg, Egon 338
Bethlen István 75, 77, 93, 96–98, 102–105,
109, 110, 114, 115, 118, 119, 123, 125,
126, 132, 134, 137, 152, 161, 163–166,
168, 215, 216, 219, 227–230, 233, 267,
269, 277, 282, 285, 289, 292, 296, 297,
301, 305, 308, 309, 311–315, 318, 323,
333, 340, 367
Biancheri, Chiapozzi Augusto 119
Bibó István 387
Bleyer Jakab 79, 87, 94, 141, 142, 144,
145, 232, 289
Bolemann Géza 382
Bónis Lajos 111, 228, 229
Boog, Adolf von 65
Boór Aladár 351, 377
Boroviczeny Aladár 162, 163
Bothár Mihály 156
Brandl, Franz 30
Briand, Aristide 50, 95, 116, 314
Brockdorff-Rantzau, Ulrich 36
Brügel, Ludwig
Buresch, Karl 325, 327
Buti, Gino 336
Bülow, Bernhard 308, 339
Bürckel, Josef 375
- Calice, Franz 220–222, 247, 277, 314
Castagneto, Caetano 87, 119, 123, 125,
165
Cerruti, Vittorio 87
Chamberlain, Austin 205
Cholnoky Jenő 169

- Ciano, Galeazzo 338
 Clemenceau, Georges 9, 50, 57, 66, 69, 74
 Clerk, George Russel 79, 111
 Clodius, Carl 328
 Cnobloch, Hans 66, 220, 221, 226–230, 232, 237, 238, 269
 Colonna, Ascanio 338
 Coolidge, Archibald Cary 58–60, 63, 64, 69, 70
 Cuninghame, Thomas 61
 Curtius, Julius 327
 Curzon, George 120
 Czermak, Emmerich 144
 Cziráky József 131
- Csáky Imre 75, 81
 Csáky István 370, 383, 384, 385
 Császár Mária 147
 Csilléry András 342
- d'Annunzio, Gabriele 234
 Darányi Kálmán 246, 361
 Davy, Robert 99, 101, 110, 175
 de Redon ezredes 85
 Della Torretta, Pietro Tomasi 87, 119–123, 125, 126, 129, 209
 Denis, Ernest 50
 Deutsch, Julius 61, 65, 290, 298
 Dinghofer, Franz 25, 29
 Dollfuss, Engelbert 336–338, 340, 342–345, 353, 354, 382
 Draskovich család 193
 DuBois, Arthur Wood 155, 161
 Duffek, Adolf 125
 Dulles, Alan W. 70
- Ebert, Friedrich 36, 277
 Eckhardt Tibor 109
 Erdmannsdorff, Otto von 367–370, 395, 396
 Erdődy család 92, 114
 Erdődy Tamás 193
 Erényi Károly 246
 Erzberger, Matthias 231, 232, 275
- Esterházy család 182, 193, 227, 243, 253, 287
 Esterházy Pál 227
- Fabró Henrik 123, 125
 Faragó Géza 234
 Feilchenfeld, Max 34
 Ferenc Ferdinánd 43, 44, 46
 Ferenc József, I. 17
 Ferneböck, Ludwig 64
 Ferrario, Carlo 100, 125, 129
 Fetser Antal 57
 Fiala János 70
 Fink, Jodok 25
 Flecker, Kajetan 375
 Foch, Ferdinand 16
 Fouchet, Maurice 82, 83, 94, 95, 97, 101, 164
 Frank, Felix 223
 Frey, Max 20
 Frick, Wilhelm 371, 397, 398
 Friedrich István 75, 107, 110, 113
 Fürstenberg, Egon Franz von 96, 102, 210, 235, 275
- Gara Arnold 85
 Gévay-Wolff Lajos 240, 377
 Giesswein Sándor 57
 Gludovác Lajos 13
 Gorton, Reginald 100
 Gömbös Gyula 110, 112, 115, 168, 220, 231–233, 269, 277, 278, 314, 333–341, 348, 350, 352–354, 356, 361, 367, 382
 Graf, Benno 362, 363
 Gratz Gusztáv 64, 72, 80, 81, 91, 111, 118, 119, 144, 387
 Grotius, Hugo 148
 Grünberger, Alfred 241
 Gundry-White, Lionel Arthur 85
- Győri Róbert 253
- Habsburg József főherceg 71
 Hainisch, Michael 94, 167, 216

- Hajas Antal 56
Hajas Antalné 56
Halmos Károly 74
Hamelin, Jules Camille 100, 122
Hanzmann Károly 156
Hardinge, Charles 123
Harmsworth, Esmond 287, 288, 295
Harmsworth, Harold Sidney 283–289,
295, 304, 305, 313, 322
Hébelt Ede 269
Heeren, Viktor von 350
Hegedűs Lóránt 89
Hegedűs Pál 103
Hehs Aladár 352
Heilinger, Alois 31, 51
Heim, Georg 87
Heiss, Friedrich 315
Héjjas Iván 107–109, 113, 132, 228, 229–
231, 232, 330
Héjjas Jenő 107
Hennet, Leopold 338, 346, 347, 382
Herczeg Ferenc 157
Hermann Miksa 287
Hertz, Friedrich 34
Himmler, Heinrich 397, 398
Hindenburg, Paul von 276, 277, 325
Hír György 228, 229
Hitler, Adolf Führer 35, 87, 232, 288, 332,
339, 343, 348, 351–355, 364, 366–372,
374, 375, 378, 381, 383, 384–387, 390,
391, 398
Hodžá, Milan 69, 355
Hohler, Thomas Beaumont 89, 91, 97, 98,
101, 103, 123, 164, 165
Hornbostel, Theodor von 233, 362
Horthy Miklós 71, 72, 79, 91, 92, 110, 115,
132, 134, 135, 137, 162, 216–219, 230,
267, 270–272, 332, 355
Hory András 163, 297
Hőgyész Pál 377
Hubay Kálmán 382–384
Hussarek, Max 22
Huszár Károly 79, 84
Imrédy Béla 377, 383
- István, I. (Szent) 157, 198, 199, 215, 279,
285, 312, 364, 385
Ivaldi 85
- Jászi Oszkár 56, 152
Jellačić, Josip 192
Jocard, André 210
Jury, Hugo 381, 396, 397
- Kahr, Gustav Ritter von 87, 231, 232
Kálmán Imre 323
Kálmán, I. (Könyves) 43
Kánya Kálmán 81, 87, 95, 96, 101, 162–
164, 227, 278, 334, 335, 340, 355, 356,
361, 366, 368, 383, 385
Kapp, Wolfgang 86, 87
Károly, II. román király 339
Károly, IV. (I.) 19, 22, 23, 27, 28, 92, 104,
110, 126, 131–135, 137, 162, 163, 339
Károlyi Gyula 323, 324, 329, 333
Károlyi Mihály 59, 60, 164,
Kellner Sándor 62
Keresztes-Fischer Ferenc 360
Kertész Mihály 99
Kery, Theodor 406–408
Khuen-Héderváry Sándor 123, 162, 314
Kienböck, Viktor 260
Kirschlager, Rudolf 406
Kisch, Egon Erwin 30
Kisch, Paul 30
Klebensberg Kuno 147, 148, 268, 270, 275
Klofač, Václav Jaroslav 48, 49
Kocsis Károly 173
Kogutowitz Manó 169
Kollar, Ján 48
Konopa, Rudolf 20, 21
Korein Dezső 158
Kovács Lídia 147
Kozma Miklós 109, 163, 232, 269
Köpke, Gerhard 329, 339
Kramář, Karel 48, 49, 69
Kraus, Karl 18
Kun Béla 61, 70, 77
Kühne Lóránt 247

- Laehne Hugó 106
 Lammasch, Heinrich 26, 28
 Lange, Friedrich 364
 Langen, Dirk von 328, 329
 Lansing, Robert 19, 62
 Laroche, Jules 69
 Le Rond, Henri 69
 Lefèvre-Pontalis, Pierre 82, 83
 Leger, Louis 50
 Lehár Antal 71, 92, 115, 132, 134
 Lehár Ferenc 323
 Leicht József 389
 Lenin, Vlagyimir Iljics 70, 150
 Lerchenfeld, Hugo Graf von 293, 295,
 302–304, 315, 317
 Leser, Ludwig Leser Lajos 70, 180, 181,
 234, 263, 264, 288, 304, 306, 308, 313,
 315–318, 326, 327, 331, 332
 Leygues, Georges 82
 Lienbenfels, Georg Lanz von 42
 Lingauer Albin 215, 216, 282, 283, 369
 Lloyd George, David 9, 74
 Losonczi Pál 408
 Löbe, Paul 304–308, 311, 314, 315, 317,
 318, 328, 329
 Ludendorff, Erich 87, 231, 232, 277, 334

 Mackensen, Hans Georg 342, 351, 355
 Maderspach Viktor 113
 Malcomes Gyula 367
 Marjay Frigyes 362
 Martin, Lawrence 60, 70
 Martini Róbert 352
 Márton, Szent 199
 Masaryk, Tomáš Garrigue 48, 49, 61, 207
 Masirevich Szilárd 101, 111, 116, 222
 Mataja, Heinrich 210, 276
 Mayr, Michael 92, 94, 175
 Mecsér András 367, 368, 369
 Meidlinger, Gregor 45, 170, 234
 Mengele Ferenc 336
 Meskó Zoltán 353, 354
 Mester Miklós 399
 Mezey Ferenc 158

 Michel (francia őrnagy) 85
 Mikes János 199, 217
 Miklas, Wilhelm 312, 324, 329, 330, 357,
 358
 Millerand, Alexandre 74, 84, 209, 211
 Milotay István 298
 Miltschinsky, Viktor 234, 360, 361
 Missuray-Krúg Lajos 342
 Montecuccoli, Raimondo 9
 Morvai Pálné 358
 Mosch, Arnold 139, 343
 Mussolini, Benito Duce 282–283, 300–
 302, 313, 323, 336, 340, 346, 352, 358,
 368, 370, 391
 Müller, Hermann 322

 Nagy Elek 285
 Nagy Emil 284
 Napóleon, III. 149
 Neugebauer, Stefan 84
 Neurath, Konstantin von 339, 348, 349
 Neustädter-Stürmer, Odo 355, 356, 360
 Nitti, Francesco Saverio 74

 Ogno-Serra, Giovanni Battista 86
 Oppenheimer, Richard 125
 Orlando, Vittorio Emanuele 9
 Ormos Mária 204
 Ostenburg-Moravek Gyula 103–105, 110,
 112, 132, 134, 271, 330
 Ostffy Lajos 168
 Ottlik László 304, 312, 347

 Östör József 323

 Paleologue, Maurice 74
 Pálffy család 193
 Pálffy-Daun Emée 132
 Papen, Franz 339
 Papp Antal 147, 304
 Parragi György 362–364
 Pataky Tibor 377
 Patry, Josef 45
 Peck, Josef 62

- Peidl Gyula 75
 Perényi Zsigmond 81
 Persián Ádám 57
 Perthen, Rudolf 241
 Peter, Franz 297, 298, 329
 Pfistel, Josef 363
 Piffel, Friedrich Gustav 197
 Pignatelli, Riccardo 85
 Pineton Chambrun, Louis-Charles 298
 Pinezich István 383
 Pius, XI. pápa 197, 332
 Pogány József 106
 Pollaubrenner 343
 Polz, Thomas 46
 Popovici, Aurel Constantin 43, 44
 Portschy, Tobias 189, 190, 371, 372, 374, 375
 Pölzer, Amalie 28, 64
 Praznovszky Iván 89, 90, 95, 144
 Preziosi, Gabriele 337, 355
 Pritz Pál 206
 Próray Pál 105, 109, 112, 113–115, 132, 137, 228, 229, 276, 282, 330, 331, 342, 343
 Pufendorf, Samuel von 148
 Puky Endre 334

 Raab, Julius 403
 Radić, Stjepan 51
 Rakovszky István 229
 Rakovszky Iván 229
 Ranzenberger Jenő 105
 Rauhofer, Josef 240–242, 263, 288
 Rausnitz, Alfred 180, 181
 Reimesch, Fritz Heinz 304, 394
 Reiss Frigyes 259
 Renner, Karl 10, 20, 25, 28–31, 35, 52, 63–65, 67, 68, 72, 74, 79–81, 83, 86, 87, 170, 175, 177, 211, 231, 263, 285, 292, 295, 315, 328
 Ribbentrop, Joachim von 367, 370, 398
 Riedl, Franz 364
 Riehl, Walter 322
 Rieth, Kurt von 328

 Rintelen, Anton 275
 Rosenberg, Alfred 364
 Rosenberg, Frederic von 144
 Roth, Joseph 32
 Rothermere, Lord lásd Harmsworth, Harold Sidney
 Rudnay Lajos 365
 Rupprecht Karolina 334

 Sachse, Herbert 364
 Scharfenberg, Dietrich von 101, 102
 Scheier, Josef 43
 Scheubner-Richter, Max Erwin von 232
 Schlag, Gerald 129
 Schober, Johannes 95, 96, 111, 116, 118–121, 123, 125, 126, 129, 130, 132, 134, 144, 148, 207, 208, 210, 211, 215, 229, 322–324, 325, 329, 330
 Schoen, Hans von 313, 314
 Scholtz Ödön 156
 Schönbauer, Ernst 67
 Schönerer, Georg Ritter von 42, 45
 Schreiner, Anton 263
 Schubert, Carl von 274, 315
 Schuschnigg, Kurt von 354–358, 361, 363, 365, 366, 371
 Schürff, Hans 211, 328
 Schwertsir, Franz 363
 Scitovszky Béla 330
 Seipel, Ignaz 80, 92, 99, 198, 216, 217, 219, 226, 237, 274, 292, 293, 295–298, 302, 313, 314, 318
 Seitz, Karl 25, 29, 292
 Seton-Watson, Robert William 48, 49
 Seymour, Charles 70
 Sforza, Carlo 87, 88
 Sidló Ferenc 280
 Siegenfeld, Alfred Anthony von 272
 Sigray Antal 77, 99, 100, 102, 104, 132, 157, 228, 229
 Simon Elemér 233, 294, 296, 309
 Simonyi-Semadam Sándor 84
 Somkúthy József 355
 Sommsich József 77, 85

- Sonnino, Sidney Costantino 62
 Spann, Otthmar 332
 Spears, Edward 69
 Springenschmid, Karl 363
 Stadion, Franz 39
 Steinacker, Edmund 46
 Stresemann, Gustav 274, 275, 278, 307
 Suchard, Hans 54
 Sylvester, Hans 357
- Szálasi Ferenc 354, 382–384
 Szamuely Tibor 70
 Szász József 358
 Széchényi Ferenc 76
 Széchényi György 76
 Széchenyi István 76
 Széchényi Pál 76
 Sztérényi József 256, 260
 Sztójay Döme 368, 370, 371
- Tahy László 233
 Tardieu, André 69
 Tasch Pál, ifj. 388
 Teleki Pál 67, 84, 87, 90, 91, 384
 Thurner Mihály 56, 79, 84, 85, 105, 106,
 147, 152, 161, 180, 182, 217, 218, 235,
 236, 240, 243, 244, 269, 270, 287, 309
 Tisza István 47, 107
 Träger (Traeger) Ernő 222, 240, 311
 Triska, Helmut 391, 394, 397
- Ullein-Reviczky Antal 268
 Unger, Karl 195
- Vannay László 358
- Vavrečka, Hugo 220
 Veró Károly 114
 Vidossich, Rudolf 234
 Vigna, Federico 84, 85
 Villani Frigyes 84, 85, 96, 146, 210
 Vollert, Ernst 396
- Wahrfeld, Wanschek von
 Waldner, Viktor
 Walheim, Alfred
 Walko Lajos 123, 247, 293, 298, 302, 308,
 311, 313, 330
 Weiger, Arnold 54
 Weissensteiner, Anton 378
 Weisskirchner, Richard 81
 Weizsäcker, Ernst 368–371
 Welczeck, Johannes von 222, 276
 Werfel, Franz 30
 Werkmeister, Karl 368
 Wilson, Woodrow 9, 19, 50, 58, 59, 63,
 66, 149, 150
 Wolf, Adalbert 56
 Wolff Károly 231, 232
 Wolff, Gustav 322
 Wollinger, Karl 53, 56, 195, 196
 Wulle, Reinhold 232
- Zadaveczi István 217, 231
 Závodszy József 358
 Zeidler Miklós 279
 Zita királyné 131, 132, 135
 Zollner Dezsőné Neufeld Paula 147
 Zull, Rosalie 178
 Zweig, Stefan 32, 259
 Zsombor Géza 54, 56, 69, 142, 145

TELEPÜLÉSNEVEK, FÖLDRAJZI NEVEK, KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK ÉS TÖRTÉNETI RÉGIÓK EGYESÍTETT MUTATÓJA

A mutatóban nem szerepeltetjük az egyes települések német és horvát neveit, valamint a külpolitikai/diplomáciai folyamatok tárgyalása során országok/kormányok megnevezésére alkalmazott fővárosok (Bécs, Berlin, Budapest, Párizs, Prága, stb.) előfordulásait.

- Adriai-tenger 25, 48, 51
Ágfalva 99, 110, 148, 156
Alhó 99
Alpokalja 169
Alsó-Ausztria 27, 39, 42, 46, 47, 117, 155,
157, 158, 175, 221, 222, 238, 292, 375,
400
Alsólövő 374
Alsóőr 199
- Bácska 41, 97, 365
Baja 97
Balf 148, 395
Bánát 41, 46
Baranya vármegye 12, 90, 97, 98, 101,
103, 111, 116, 122, 123, 384, 395
Barátudvar 46
Bécs 12, 17, 18, 21, 24, 26, 30–33, 38, 41,
42, 45, 47, 51–54, 58–61, 63–65, 67–71,
79, 81, 87, 89–91, 93, 95, 111, 114, 117,
119, 141, 143, 144, 154, 158, 162, 192,
196, 197, 206, 207, 209, 223, 224, 243,
246, 248, 249, 254, 255, 259, 290, 292–
294, 299, 302, 303, 304, 315, 316, 318,
320, 321, 323, 328, 330, 333, 336, 338,
340, 344, 345, 351, 355, 365, 366, 371,
376, 384, 386, 393, 397, 401, 405, 406
Bécsi-medence 153, 393
Bécsújhely 42, 70, 92, 112, 180, 184, 253,
259, 282
Belgrád 97, 339, 355
Berlin 36, 41, 58, 289, 315, 316, 322, 328,
336–338, 340, 352, 354, 355, 363, 385
Biatorbágy 135
Bosznia-Hercegovina 43, 45, 47
Brennbergbánya 146, 148
Brenner (-határ, -hágó) 9, 66, 283, 368,
370
Brixen 86
Brody 32
Bruck 91, 376
Brünn 120
Bucsu 253
Budapest 27, 46, 59, 66, 79, 82, 102, 106,
107, 109, 119, 120, 132, 134, 144, 148,
158, 184, 209, 217, 220, 221, 231, 252,
280, 304, 323, 331, 339, 355, 361, 363,
384, 387, 396, 405, 408
Óbuda 157
Budaörs 134, 233, 271

- Charlottenburg 388
Cikó 388
- Csákvár 93
Csém 331
Csepreg 253, 254
Csepregi járás 249
Csorna 91, 255, 394
- Dalmácia 45
Danzig (Gdańsk) 316, 317
Darázsfalva 373
Délvidék 41, 201
Dénesfa 131
Dévény 395
Doborján 356
Dráva folyó 11, 375
Duna-medence/-völgy 206, 274, 321, 352, 370, 375, 400
Duna folyó 11, 44, 45, 69, 81, 91
Dunántúl 48, 170
Észak-Dunántúl 72
Nyugat-Dunántúl 169, 194, 406
- Eckartsau 92
Elzász-Lotaringia 226, 370
Erdély 46, 165, 170, 173, 201, 204
Etsch 362
- Farád 255
Felső-Ausztria 27, 259, 400
Felsőlászló 253
Felsőlövő 237, 344
Felső-Magyarország 174
Felsőőr 99, 105, 112, 173, 178, 189, 193, 195, 196, 198, 199, 238, 240, 259, 343, 371, 395
Felsőőri járás 375
Felsőpulya 178, 199, 253, 290, 376, 392, 393, 395
Felsőpulyai járás 167, 193, 253, 375
Félszerfalva
Felvidék 60, 112, 173, 174, 201, 246, 355, 367, 376
- Fenyér 169
Fertő (-vidék, -mellék) 51, 169, 255, 287, 392
Fertőboz 148, 392, 395
Fertőmeggyes 261, 381
Fertőrákos 148, 381, 395
Fertő-tó 44, 102, 338, 369
Fertőzug 169, 193
Fiume 48, 234, 352
Fraknó 99, 237, 272, 287, 356
Frankfurt 316
Freiburg 58
Füles 292, 381
Fürstenfeld 108, 250, 376
- Genf 211, 318
Gödöllő 106
Graz 12, 45, 70, 95, 250, 259, 331
- Gyanafalva 92, 178, 196
Gyanafalvai járás 376
Győr 45, 72, 86, 239, 240, 249, 255, 353, 380, 394, 408
Győr vármegye 39, 246, 379
Győr-Moson-Pozsony vármegye 247, 294, 393
Győr-Sopron megye 406
Győrszentiván 72
- Hainburg 120
Hamburg 316, 317
Hanság 169
Harka 148, 156, 395
Hartberg 331
Heanzerei/Heizenland 42, 169, 170
Heideboden 169, 393
Horvátzsidány 386
Hultschin 151
- Ipoly folyó 11
- Kapuvár 91
Karavanka 340

- Karintia 27, 65, 141, 200, 234, 300, 339, 401, 406
 Dél-Karintia 365
 Kárpátalja 396
 Kassa 239
 Kecskemét 384
 Kelénpatak 233, 381
 Kimle 44, 394
 Királyhida 43, 79, 91, 196
 Kirschlag 111, 117, 376
 Kismarton 104, 113, 178, 182, 183, 191-193, 227, 236, 241, 242, 253, 264, 287, 290, 291, 324, 325, 326, 328, 331, 356, 357-359, 360, 363, 371, 401
 Kismartoni járás 375, 376
 Klagenfurt 66, 406
 Komárom 45
 Kópháza 148, 392
 Königsberg 316
 Köpcsény 295
 Körmend 217, 245, 253, 394
 Kőszeg 72, 111, 168, 217, 239, 244, 249-254, 320, 350, 364, 375, 386, 393, 404
 Kőszegi járás 253
 Kőszegi-hegység 169
 Középpulya 199
- Lajta folyó 35, 42, 43, 51, 69, 170, 277, 358
 Lajtabánság 112-115, 137, 173, 330, 354
 Lajtaköz 169
 Lajtaszentmiklós 91
 Lajtaújfalu 54, 91, 238
 Lajtazug 169
 Lánzsér 287
 Lány 207, 208, 219, 230
 Laurana 260
 Léka 386
 Lemberg 27
 Lépesfalva 233
 Locsmánd 186, 233
 London 73, 95, 211, 233, 284
 Lovászd 211, 215
 Lugano 315
- Magyaróvár 44, 168, 217, 246, 249, 354, 364, 375, 377, 393, 394
 Maribor 66
 Memel-vidék 151, 362
 Milánó 301, 352, 358
 Morvaország 27, 31, 32, 48, 57, 60, 259
 Észak-Morvaország 27
 Kelet-Morvaország 31
 Moson 44, 239, 363, 364
 Moson vármegye 31, 39, 49, 51, 52, 62, 71, 72, 95, 109, 157, 167, 193, 209, 210, 238, 238-240, 246, 247, 249, 254, 353, 377, 379, 385
 Mosonbánfalva 226
 Moson-Magyaróvár 364, 375
 Mosontarcsa 192
 Munkács 379
 Mura folyó 393
 Mura völgye 169
 Muraszombat 93, 250
 München 86, 87, 277, 316, 317, 362, 388, 391
- Nagyecenk 76, 77, 92, 148, 392
 Nagyfalva 386
 Nagymarton 47, 53, 54, 112, 113, 178, 194, 237, 240, 243, 262, 290, 294, 378, 379
 Nagymartoni járás 167, 375, 376
 Nagyszentmihály 344
 Nagyvárad 239
 Németgyirót 99
 Németújvár 54, 63, 254, 272, 344
 Németújvári járás 56
 Neuilly 79, 80
 Nezsider 56, 178,
 Nezsideri járás 192, 193, 375, 376
 Niederdonau (Gau) 375, 381, 389, 391-393, 395, 396, 398
- Ókörtevélyes 53
 Osli 226
- Őrség 169, 173, 250
 Felső-Őrség 173, 191, 193
 Őrsziget 199

- Padova 12, 27
Pándorfalu 196
Párizs 10, 61, 62, 63, 69, 72, 73, 77, 79, 89,
94, 96–98, 120, 121, 164, 174, 175, 210,
211, 268, 314, 321, 355
Pécs 97
Petőfalva 99
Pinkafő 99, 178, 181, 182, 238, 253, 344
Pinkamindszent 386
Pinka-völgy 393
Pornóapáti 386
Pozsony 31, 39, 44, 46, 49–51, 68, 93, 249,
363, 364, 370, 371, 375, 393, 395, 396,
408
Pozsony vármegye 39, 49, 51, 52, 170
Pozsonyligetfalva 69, 370, 371, 381, 395,
396
Prága 48, 230, 355, 381, 385
- Rába folyó 45, 362
Rábafüzes 99
Rábaköz 169, 250, 255
Rábatamási 255
Rába völgye 393
Radkersburg 122, 250
Rajka 394
Rajna folyó 37, 38, 46, 66
Rajna-vidék 316, 356
Rendek 253
Répcébőnya 260
Répcse-vidék 255
Rhône folyó 362
Rohonc 253
Róma 86, 296, 338
Ruszt 178, 192, 287, 381
- Saar-vidék 38, 66, 151
Saint-Germain-en-Laye 9, 63, 67, 68, 73,
75
Salzburg 27, 95, 400
Sarud 226
Sárvár 217, 253, 377
Savanyúkút 70, 99, 178, 179, 181, 182,
239, 241, 245, 263, 285
- Selmecbánya 106, 107, 141, 255
Siófok 72
Somfalva 290, 292
Sopron 10–12, 40, 42, 44, 46, 54–57, 70,
71, 84–86, 89, 96, 97, 100–107, 109–112,
115–122, 126, 129, 131, 137–168, 174,
178–182, 207–209, 211, 215–222, 226,
228, 233–235, 238–246, 249–251, 253–
259, 264–272, 275, 282, 283, 285–288,
290, 292–294, 298, 302, 307–313, 315,
316, 318, 321, 323, 326, 329, 330, 334,
335, 341, 343, 344, 350, 354, 356, 357,
360, 363, 364, 374, 375–377, 379–389,
391–396, 399, 400, 404, 406–408
Sopron vármegye 31, 39, 49, 51, 52, 70,
109, 167, 168, 209, 210, 240, 246, 353,
360, 380, 385, 394
Sopronbánfalva 148, 156
Soproni-hegység 169
Sopronkeresztúr 233, 292, 392
Sopronszentmárton 243
Sopronnyék 374
Stájerország 27, 41, 45, 54, 56, 65, 155,
175, 177, 184, 221, 222, 238, 250, 322,
331, 375, 400, 406
Steiermark (Gau) 375, 376, 393, 396
Strém 254
Stuttgart 316, 317, 388
- Szár föld 255
Szarvkő 91
Szeged 97
Szentgotthárd 45, 53, 72, 178, 250, 300,
354, 364, 375, 386, 393
Szentgotthárdi járás 56
Szentkereszt 386
Szentmargitbánya 381
Szigetköz 169
Szilézia 31, 32, 122
Osztrák-Szilézia 27
Szombathely 71, 92, 217, 238, 249, 251–
254, 283, 394, 404
Szudéta-vidék 9, 25, 31, 32, 45, 57, 65,
207, 367, 368, 385

- Temesköz 12
 Tihany 134
 Tirol 27, 65, 95, 177, 196, 375, 401
 Dél-Tirol 61, 86, 283, 301, 322, 323, 358,
 370, 391
 Észak-Tirol 86
 Tóköz 169
 Tolna megye 384, 395, 395
 Tormafalu 99
 Trieszt 42, 48, 50

 Vajdaság 174
 Varasd 97
 Vas megye 406
 Vas vármegye 31, 39, 49, 51, 52, 71, 99,
 105, 109, 157, 167, 168, 193, 209, 210,
 215, 240, 246, 252, 284, 335, 353, 380,
 385, 393
 Vasi Hegyhát 169
 Velence 123–126, 130, 137, 211, 222, 239,
 302, 311, 331
 Vendvidék 169, 250
 Veszprém 380
 Vorarlberg 27, 177, 375, 401
 Vulka völgye 169

 Weimar 36

 Zágráb 48, 49, 51, 48
 Zala megye 49, 71, 380

SUMMARY

At the end of World War I the world's great powers started dissecting the Austro-Hungarian Monarchy into pieces. The independent German-Austrian state's Interim National Assembly unanimously proclaimed the German-Austrian Republic on 12th November 1918. This was a strategic step on Austria's side, as they had to prevent the formation of other successor states and get borders of the future German-Austria set as soon as possible. These new border plans included the annexation of some Hungarian counties closer to the western border of the Kingdom of Hungary. Austrian leaders claimed these plans to be fair based on the existence of German ethnic groups in these areas. These claims were indeed reasonable from the ethnical point of view but they still were not sufficient to get the decision accepted by the great powers. Austria had to take up with the idea of being a smaller independent state after centuries of being an empire while her economy was struggling with both structural weakness and consequences of the war.

Many have envisioned that the unification of Austria and Germany would be the solution that will end the crisis, but obviously the winners of the war, especially France, thought otherwise, as this union would have expanded Germany territorially. Although the Austrian National Assembly's appeal was against the impairing of national self-determination as a state, the winners made the decision: the peace conference prohibited the 'Anschluss' (merging Austria and Germany).

Nevertheless, proclaiming the unviability of Austria and the movement that supported this argument had a great strategic advantage to get more favourable terms when it came to the final settlement. Thus the ban of Anschluss caused a headache for the great powers because the questions then were: how to stabilise the evolving crisis of Austria and make better social circumstances for Austrian people? This is where the idea of merging some parts of the western counties of the Kingdom of Hungary came up at the horizon. Fortunately, apart from the strategic preference, there was the idea of ethnicity to support this plan. It seemed more and more feasible to support this plan, as it would have also disconcerted

the Czech Corridor proposal that was not in the favour of any of the great powers. The formation of Burgenland as part of Austria was the perfect way to hinder the plan of the Czechs, and, at the same time, it could give a ray of hope to the newly formed state of Austria that was otherwise on the verge of crisis.

This is why parts of Hungary near the western border were merged into Austria by the decision of the Peace Conference. Out of all parts of Hungary that were taken away, the western part was the only one that was not ruled by the neighbouring successor states. This fact, however, gave a chance for the weakened Hungarian state for maneuvering. It was logical from Hungarian side to start any revision activities towards the economically and militarily weak Austria. Despite the inefficiency of the bilateral negotiations, Austria slowly accepted the fact that they cannot confiscate the region without help, and the great powers had no intention of sending military help to endorse their decision either. In the course of time new tenets have become at the center of international politics. Having become a major protagonist in East-Central Europe, France increasingly had an interest in gaining influence in the economy and political life of Hungary, and in the meanwhile they were getting more and more frustrated seeing that Austria persisted by the idea of the Anschluss despite merging western Hungarian regions. Their plan was to implement decisions in the Paris parliament favouring Hungary with the intention of increasing Hungary's inclination to cooperate with France, which could bother Austria with the newly found international bonding at the same time. They needed a step that would serve both purposes but would not get negative interpretation amongst the Central and South-East European allies of France. Returning the city of Sopron to Hungary was the perfect scenario to serve this purpose. Although they never openly encouraged Hungary to express their desire to accept this offer, but with the involvement of Italian diplomacy they sent the message of "Sopron for Burgenland" that was a viable option for all. It meant that in case Hungary was ready to give up Burgenland they would get Sopron back in return.

Certainly, Austria had to agree with this proposal as well and there had to be a compromise on both parties' ends. In the meanwhile the people of western Hungary have started an armed protest against giving up Burgenland, which forced all parties to seal the deal as soon as possible. The uprising lasted about a month and a half before they could ease the movement and finalise the decision. Just a piece of events was, when Pál Prónay declared "Lajtabánság" independent on the 4th October, Felsőőr (Oberwart) being its capital. It was quite obvious that the Hunagrian government was not trying to prevent insurgent forces entering the area. On the contrary, they were supplying the rebels with arms. Basically the

uprising, which was an effort of Hungarian military revisionist groups to realize an armed resistance in western Hungary, came handy for the Hungarian government so they were secretly supporting them, but it was obvious that openly they could not take their side. Thanks to the smart maneuvering of the Hungarian government here it became obvious for the leaders of Austria that by themselves they will not be able to take Burgenland with their gendarmerie and therefore a compromise was inevitable. Interestingly enough British diplomacy also chose their side to support the idea of giving Sopron back to Hungary because of the uprising. It was time to seal the deal with all parties being present in Venice, Italy. According to the final settlement a referendum was announced for 14–16th December 1921 in Sopron and in eight surrounding settlements around the city when citizens could vote whether they wanted to stay part of Hungary, but behind the scenes the results were already decided. 23,561 people voted. 15,334 (65.08%) voted to stay, 8,227 (34.92%) voted to leave and there was 502 (2.09%) votes that were claimed invalid. In 1922 Sopron got the title “The Most Loyal Town” (Civitas Fidelissima) for its loyalty to Hungary.

Although the decision was made about Burgenland in 1921–1922, there remained a constant, sometimes latent, but sometimes overt tension in the society and also in politics throughout the whole interwar period. From time to time either international events, or the everchanging state of Austrian and Hungarian politics brought the topic up to the surface. There was a short period of time in the 1920s when the issue seemed to have been settled but it got intense once again in 1927 as the Hungarian revision politics grew stronger and Austrian politics fell into a crisis again. This intensity did not bring any results and for another decade, things were quiet although tempting voices arrived from the Third Reich. Toward the end of the 1930s when the Anschluss finally happened the case of Burgenland and western Hungary gained some attention once again.

The keen attention on the future of Burgenland and Sopron was varied, some areas were more accepting while others felt more sensibly. The most intense centerpoint was obviously Sopron itself, tensions and grievances came to the surface here. Sopron received much attention from Germany and Austria, as they were almost considering it as part of Burgenland, and obviously Sopron turned out to be a crucial issue in Hungarian domestic politics as well. The history of the city sums up the general issues that occurred in the whole region between the two world wars, therefore it could be seen as a model.

Two major events are framing the time period presented in this book, merging Burgenland and Austria (Anschluss, 1921), and merging Austria and Germany (Anschluss, 1938). In this seventeen-year-long period, most events were defined

by the two Anschluss'. Although Hungary generally had an intensive revisionist activity, the one around Burgenland could not be compared to any other direction of Hungarian revisionist foreign policy. By the end of this period, however, the status quo definitely changed. The unification of Germany and Austria had a more significant influence internationally and exploded the framework into which Burgenland was designed. It was expected that the Anschluss would start a new revision of the western territories, but unfortunately Burgenland remained part of Ostmark of the Third Reich and was divided into South Austria and Styria. The situation of Burgenland became less and less important in the midst of World War II but it was obvious that the future of this region will depend on how Hungary and Germany could cooperate during the war. As World War II progressed the questions around Burgenland became less and less important. The only possible dilemma was the status of the areas that remained part of western Hungary although ethnically they were mainly German. Fortunately this issue never got enough attention after World War II.

Certainly, the issue weighed very differently in the political life of Germany, Hungary and Austria, their standpoints were different, but they altogether agreed that it was not topical to bring it forward. Especially Hungary and Germany were the ones who had less care in the state and events of Burgenland over time, but it took a lot for Austria to integrate and develop their new county and definitely to deal with the waves of irredentism occurring from Hungarian side. Although all parties tried to avoid giving too much attention to this problem field, they all knew that the event of Anschluss would definitely bring the case up again. All politicians were basing much of their actions knowing this fact.

The case had its significance politically throughout this era in the municipal county of Burgenland and in western Hungary. Press and public debates were both influenced greatly by local politics, civil and social organizations equally in Burgenland, Germany and Hungary tried keeping the case on the agenda. In this respect it is a curious fact that Hungarian internal affairs on central and local levels did not overlap. Hungarian central government and different political groups had intentions of gaining at least some areas back until the end of the 1920s, or at least prevent a political consolidation. First these efforts were absolutely refused but gradually they became neither supported nor repressed, just simply accepted as an existing attitude.

It was important to consider if all these movements and political attitudes would have any mobilization effects in real decision making. From time to time politicians were forced into explaining themselves and having to come up with

some ambivalent promises. Tensions grew periodically when politicians actually had to calm people's temper more than opposing politicians. These attempts reveal the double-edged political narrative of governmental representatives.

Out of all aspects, the question of ethnicity was affected and unfortunately ignored by political decision-making. Most local politicians ignored the ethnic question in western Hungary. This could be traced in the refusal of revisionary movements considering ethnicity, discrimination of German ethnic groups in the area and turning down the proposals about reuniting the whole of Sopron county as it was before. The counterproductive rejection and criminalisation of legitimate claims of ethnic groups only caused further problems, because these pushed the German ethnic groups towards supporting the opposition or extremists, or even radicalised them.

Contradicting the irrational revisionist politics of the local elites, however, a new urban policy emerged, which in the end resulted in the development of the city of Sopron and secured its future opportunities of becoming a peaceful place for its people through certain surprisingly well-accomplished political steps. This proves that local political elite recognized that even if they use symbolic politization, it offered only a restricted scope of success. Official communication nevertheless remained intact of this recognition.

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban